

Ministerstwo Sprawiedliwości

Podsekretarz Stanu
Maria Ejchart

BK-VII.0520.196.2024
Warszawa, 03 września 2024 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 3648 złożoną do Ministra Sprawiedliwości przez Pana posła Kamila Wnuka oraz Pana posła Łukasza Osmalaka *w sprawie problemu ograniczania dostępu do prawa osobistego korespondowania skazanych z sądami*, uprzejmie przedstawiam następujące informacje.

Wskazać należy, że kierownictwo Ministerstwa Sprawiedliwości z dużą uwagą podchodzi do ustawowego obowiązku nałożonego na Służbę Więzienną, realizowanego przez dyrektorów aresztów śledczych i zakładów karnych dotyczącego zapewnienia prawidłowego i praworządnego wykonania kary pozbawienia wolności czy tymczasowego aresztowania. Praworządne wykonanie kary to takie, które zapewnia skazanym realizację ich podstawowych praw i wolności, jakimi pozostają: prawo do obrony oraz korzystanie z pomocy profesjonalnych pełnomocników w innych postępowaniach. Przedmiotowy standard praworządności wynika z przepisów rangi ustawowej i konstytucyjnej polskiego porządku prawnego oraz aktów prawa międzynarodowego.

W myśl art. 102 ustawy Kodeks karny wykonawczy (dalej: k.k.w.) z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz. U. Nr 90, poz. 557) skazany jest uprawniony m.in. do składania wniosków, skarg, prośb, prowadzenia korespondencji z organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka. Osobie pozbawionej wolności należy umożliwić realizację tych praw m. in. poprzez korespondencję (art. 105 k.k.w.).

Natomiast ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r., poz. 1855) do art. 105 k.k.w. dodano § 6a w brzmieniu: „skazany ponosi koszty prowadzenia korespondencji, w tym korespondencji urzędowej. W szczególnie uzasadnionych wypadkach skazany, który nie posiada środków pieniężnych, może otrzymać od administracji zakładu karnego znaczki pocztowe na korespondencję”.

W uzasadnieniu projektu w/w ustawy wskazano, że zmiana została podyktowana potrzebą ograniczenia nadużywania tego uprawnienia przez osoby pozbawione wolności i wykorzystywania go niezgodnie z celem (www.orka.sejm.gov.pl). Ustawodawca wprowadzając przedmiotowe rozwiązanie wskazał w uzasadnieniu do projektu ustawy, że dotychczasowe doświadczenia Służby Więziennej wskazują, że uprawnienia skazanych w tym zakresie, wynikające z obowiązujących regulacji, były często nadużywane i wykorzystywane niezgodnie z ich celem, wprowadzając zarazem poczucie niesprawiedliwości społecznej przez zapewnienie osobom pozbawionym wolności finansowania, z którego nie mogą korzystać osoby wolne. Podkreślono, że pobyt w zakładzie karnym jest konsekwencją zachowania skazanego polegającego na popełnieniu przestępstwa lub przestępstw, który decydując się na podejmowanie niezgodnych z prawem zachowań, godzi się jednocześnie z tym, że będzie musiał ponieść wynikające z tego konsekwencje, także w postaci pobytu w zakładzie karnym i związanych z tym ograniczeń.

Przed wejściem w życie nowelizacji (tj. przed 1 stycznia 2023 r.) udostępnianie skazanemu środków na korespondencję uregulowane było w Rozdziale 5 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. 2016 r., poz. 2231). Poprzedni stan prawny gwarantował skazanemu, nieposiadającemu środków pieniężnych pewne minimum tj. otrzymywanie od administracji zakładu karnego papieru, kopert oraz znaczków pocztowych na dwie przesyłki listowe ekonomiczne w miesiącu o masie do 20g (§ 18).

Podkreślić należy, że po wejściu w życie zmian art. 105 k.k.w. tj. od 1 stycznia 2023 r. skazani mają zagwarantowaną praktyczną realizację przysługujących im praw, w tym prawa do obrony. Regulacje prawne wynikające z Konstytucji RP, aktów prawa międzynarodowego czy przepisów powszechnie obowiązujących, które dotyczą praktycznych aspektów realizacji prawa do obrony (w tym do porozumiewania się za pośrednictwem korespondencji) nie są i nie były nigdy kwestionowane przez Służbę Więzienną. Zwrócić bowiem należy uwagę, że w szczególnie uzasadnionych wypadkach skazany, który nie posiada środków pieniężnych może otrzymać od administracji zakładu karnego znaczki pocztowe na korespondencję (a także papier i koperty – *vide* § 22 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności). Norma ta ma szczególne znaczenie w sytuacji osadzonych nieposiadających środków finansowych, pozbawionych wsparcia, czy takich, których sytuacja osobista wskazuje na utrudnioną możliwość prowadzenia korespondencji na zasadach ogólnych. Decyzje w tym zakresie powinny być podejmowane przy uwzględnieniu jednej z naczelnych zasad postępowania karnego wykonawczego tj. zasady indywidualizacji, z rozważeniem właściwości osobistych osoby wnioskującej o możliwość otrzymania znaczków pocztowych. Przypomnieć wymaga, że rozstrzygnięcie w tym zakresie jest decyzją, o której mowa w art. 7 Kodeksu karnego wykonawczego, co oznacza, że ewentualne niekorzystne rozstrzygnięcie organu postępowania karnego wykonawczego podlegać może zaskarżeniu do właściwego Sądu penitencjarnego z powodu jej niezgodności z prawem.

Niezależnie od powyższego, należy również zaznaczyć, że naczelną zasadą regulującą prawo do obrony w postępowaniu karnym wykonawczym uregulowana została w art. 8 Kodeksu karnego wykonawczego, który stanowi, że w postępowaniu wykonawczym skazany może korzystać z pomocy obrońcy ustanowionego w tym postępowaniu. Zgodnie z przyjętymi przez Sejm RP rozwiązaniami, każdy skazany pozbawiony wolności ma możliwość korzystania co najmniej raz w tygodniu, w terminach ustalonych w porządku wewnętrznym obowiązującym w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, z samoinkasującego aparatu telefonicznego do kontaktu ze swoim obrońcą, pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym oraz przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania skazanego przed tym Trybunałem. Co istotne, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, jeżeli wyznaczone terminy czynności procesowych wskazują na konieczność niezwłocznego skorzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego, dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego udziela zgody na kontakt poza terminami ustalonymi w porządku wewnętrznym obowiązującym w zakładzie karnym lub areszcie śledczym. Przyjęcie takiego rozwiązania z jednej strony zobowiązuje administrację jednostek penitencjarnych do zapewnienia podstawowego (gwarantowanego ustawą) prawa kontaktowania się z obrońcą za pośrednictwem samoinkasującego aparatu telefonicznego, z drugiej strony umożliwia dyrektorom zakładów karnych i aresztów śledczych zwiększenie częstotliwości tych rozmów przy uwzględnieniu specyfiki jednostki. Wprowadzenie minimalnej częstotliwości rozmów telefonicznych z obrońcą gwarantuje każdemu z osadzonych podstawowe prawo do kontaktu z obrońcą, niezależnie od warunków panujących w danej jednostce penitencjarnej. Nowelizacja brzmienia art. 8 Kodeksu karnego wykonawczego zakłada także „szczególnie uzasadnione wypadki”, gdzie ze względu na terminy procesowe, osadzony będzie mógł skorzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego, w terminach innych niż ustalone porządkiem wewnętrznym. Powyższe czyni normę pragmatyczną i kompletną także dla sytuacji *ad hoc*, które będą istotne dla kontaktu osadzonego z obrońcą w postępowaniu przed sądem.

W kontekście możliwości utrzymywania stałego i bezpośredniego kontaktu z obrońcą (czy to w postępowaniu karnym, czy postępowaniu wykonawczym) zwrócić należy również uwagę, że skazani pozbawieni wolności mają prawo osobistego porozumiewania się ze swoim obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym, podczas nieobecności innych osób. Warto tutaj dodać, że ze stanowiska przedstawicieli doktryny¹ wynika, że chodzi nie tylko o obrońcę czy pełnomocnika, który reprezentuje skazanego pozbawionego wolności w postępowaniu wykonawczym, ale również o takiego obrońcę lub pełnomocnika, który występuje w jego imieniu w innym postępowaniu. Rozmowy z tymi podmiotami nie podlegają kontroli. Oznacza to, że oprócz możliwości utrzymywania kontaktu za pośrednictwem korespondencji i telefonicznie, każdy skazany pozbawiony wolności ma możliwość osobistego spotkania ze swoim obrońcą i pełnomocnikiem.

¹ J. Lachowski (red.), Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. Wyd. 5, Warszawa 2023.

Konkludując, kwestia poruszona przez Panów posłów w treści przedmiotowej interpelacji pozostaje w stałym zainteresowaniu Ministerstwa Sprawiedliwości. Odnosząc się do pytania postawionego w interpelacji o możliwość uchYLENIA art. 105 § 6a k.k.w. i powrotu do poprzednich rozwiązań, należy uznać, że szeroko rozumiane prawo osób pozbawionych wolności do obrony (w tym do kontaktu korespondencyjnego z obrońcą wybranym przez siebie lub przyznanym z urzędu) jest respektowane przez administrację więzienną. Aktualnie obowiązujące przepisy z jednej strony nakładają obowiązek na osoby przebywające w warunkach izolacji ponoszenia kosztów prowadzenia swojej korespondencji – zrównując ich sytuację z osobami przebywającymi na wolności – z drugiej zaś wprowadzają mechanizmy umożliwiające prowadzenia tego rodzaju korespondencji na koszt jednostki penitencjarnej w indywidualnie określonych przypadkach uwzględniających osobiste właściwości skazanego. Osoby przebywające w warunkach izolacji mają zatem zagwarantowane prawo do korespondowania z wybraną przez siebie osobą, prawo do osobistych spotkań z obrońcą, a także prawo do korzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego. Decyzje w tym zakresie podejmowane są po przeprowadzeniu szczególnie pogłębionej analizy sytuacji wnioskodawcy i podlegają one kontroli przez uprawnione do tego organy w trybie nadzorczym opisanym m. in. w art. 7 i art. 78 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego.

Pragnę również zwrócić uwagę na fakt, że kluczowa w tym zakresie wydaje się praktyka administracji jednostek penitencjarnych w zakresie realizowania prawa skazanych do kontaktów ze światem zewnętrznym, w tym z obrońcami i organami państwa, w tym z sądami. Praktyka jest obecnie przedmiotem naszej analizy.

Jednocześnie dostrzegając potrzebę częstszych kontaktów telefonicznych osób pozbawionych wolności, kierownictwo Ministerstwa Sprawiedliwości poleciło wprowadzić do realizacji w wewnętrznych regulaminach ZK i AŚ umożliwienie kontaktu telefonicznego osób skazanych co najmniej 2 razy w tygodniu.

Ponadto Ministerstwo Sprawiedliwości prowadzi obecnie szczegółową analizę obowiązujących przepisów prawa karnego wykonawczego i problemów pojawiających się w praktyce jego stosowania. Minister Sprawiedliwości 4 kwietnia 2024 roku powołał Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego. W kompetencjach Komisji jest opracowanie regulacji z zakresu szeroko rozumianego prawa karnego materialnego, procesowego i wykonawczego, jak również liczne ustawy okołokodeksowe dotyczące spraw karnoprawnych. Równocześnie Komisji zgłoszone zostaną postulaty legislacyjne osób pozbawianych wolności, ich obrońców, jak również te poruszone w przedmiotowej interpelacji i innych interpelacjach wnoszonych do Ministerstwa Sprawiedliwości.

Z wyrazami szacunku

Maria Ejchart
Podsekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/